

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Bibliotheca Smithiana, Seu Catalogus Librorum D. Josephi
Smithii Angli Per Cognomina Authorum Dispositus**

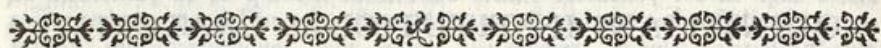
Pasquali, Giovanni Battista

Venetiis, 1755

Joannis Tortellii [a] Arrentini

urn:nbn:de:gbv:45:1-844

corrigerem. Nunc tamen hoc ut facerem tua me imprimis auctoritas adhortata est, quæ cum apud omnes pro tua singulari humanitate atque præstantia plurimum valere debeat, apud me quidem tantum valet, ut paternitati tuæ quidquid illa iusserit, non parere nefas esse existimem. Sed bene Deus, qui sua pro benignitate orsis nostris successus prosperos dedit, altero quidem tertiove excepto loco; ubi exempla ut videntur græca latinis depravata lituris, verius quam litteris emendationem non accipiunt; nec auctorum, unde ea sumpta sunt, nomina ponuntur, ut ex his quæri possint. Cetera omnia, ut ego quidem arbitror, ita sunt pro mediocritate ingenii mei castigata, ut eruditis ingeniis satisfactum iri non dubitem. Valeat humanitas tua, cui me plurimum commendo.

JOANNIS TORTELLII [a] ARRETINI
Commentariorum Grammaticorum de Orthographia Dictionum
e Græcis tractarum proemium incipit.

Ad Sanctissimum Patrem Nicolaum Quintum Pontificem Maximum.

Venetiis per Nicolaum Jenfon MCCCCLXXI.

Cæperam olim, Beatissime Pater Nicolae V. summe Pontifex, commentaria quædam grammatica condere, quibus omnem litterariam antiquitatem, & orthographiæ rationem cum opportunis historiis pro poetarum declaratione connectere conabar, profuturus sane pro mea virili studiosis linguæ latinæ; interim ab aliis studiis negotiisque familiaribus interceptus, illa profus relinquere, atque longo tempore abjicere visus sum. Sed nuper cum apud Alatrium Campaniæ oppidum ex aeris Romani molestia secessissem, ea absolvere quorundam amicorum rogatu conatus sum; ac sic quoque ad calcem vix usque perduxì opus magnum, varium & diffusum, atque illud tuæ Sanctitati, a qua velut fonte omnia mea bona fluxerunt, dedicare constitui. Non quidem ut institutionibus grammaticis, poetarumque historiunculis tua Beatitudo indigeat, qui cæteros in doctrinis omnibus etiam minutis ex summa ingenii memoriæque felicitate præcellis; sed ut in tua illa bibliotheca, quam omnium quæ fuerunt præstantissimam comparas, aliquo pacto collocare possis. Nam licet ex magnificentia animi tui, qui non nisi clarissima in litteris ædificiisque & rebus cæteris aggredieris; viros utriusque linguæ eruditissimos ex omnibus fere terris veluti ad virtutis quoddam asylum convocaveris, quos, ut suum possint excolere ingenium, lau-

[a] Aretinæ Cathedralis Ecclesiæ Archipresbyter institutus fuit primum. Tum anni MCCCXLV. se contulit ad Romanam Curiam, in qua ita se gessit, ut perquam dilectus fuerit a Nicolao Quinto S. P. eruditorum hominum Mœcenate beneficentissimo. Ejus doctrinam cum primis laudat Hieronymus Aliottus Ord. S. Benedicti, in Epistola ad Joannem de Turrecemata: cujus Epistolæ partem aliquam ex Cod. Bernardi Trivisani P. V. eruit Vir Cl. Apostolus Zenus; quamque inseruit T. XI. Diarii Litterat. Italiq. pag. 306. Is est Johannes Torrellius,

Archipresbyter Aretinus, qui & patriæ & amicitie, & propinquitatis nexu devinctus est mihi: & græce latineque doctissimus: & inter theologos atque philosophos non mediocri nec contemptendus magister: qui tanquam aliter Plato literas toto orbe fugientes est persecutus. Nam ob litterarum græcarum peritiam comparandam, quam egregie est assecutus, non est veritus in Græciam proficisci. Et Bononiæ sub clarissimo theologo Gaspere nostri Ordinis religioso, ipse quoque theologus evasit insignis &c.

laudemque sibi parare, & aliquid conficere, quod posteritati prodesse possit, maximis præmiis affeceris, non tamen deterrebor, & ego aliquid pro mea parvitate tuæ bibliothecæ offerre. Quam etsi ex clarissimis altissimarum doctrinarum auctoribus fulcire cupis, quia tamen & minores aliquando facultates necessariae sunt, non dedignaberis pro tua sapientia etiam minorum facultatum libros inserere. Video enim quantis impensis & sumptibus, quantaque diligentia græca oratorum volumina, historicorum & philosophorum atque summorum theologorum in latinam linguam traduci procuras. Video quantam adhibes curam in antiquorum nostrorum operibus exquirendis, quæ deperdita credebantur; ita ut nonnullos ad diversas extremasque mundi partes pro re hac multis cum difficultatibus & impensis destinaveris. Quæ cum magnis in rebus effeceris, non pigebit etiam minorum facultatum libros in ipsa tua bibliotheca reponere, & maxime illos, qui de Grammaticæ facultate loquuntur. Quæ, auctore Quintiliano, nisi Oratoris futuri fundamenta fideliter jecerit, quidquid superstruxerit, corruet. Et nisi æquo longior essem, complura possem in medium exempla afferre, quibus facile cognosceretur, quot ex hujusmodi artis negligentia in Poetis, Oratoribus, & Historicis quotidie errores insurgunt, quot in jure civili, medicinæque arte, & ceteris facultatibus interpretaciones ineptissimæ singulis afferuntur diebus, quot obscurissima ex ejus ignorantia sæpissime videntur, quæ alias lucida & perspicua intelligi potuissent. Unde nemo unquam inter doctos connumerari potuit, qui non magnam huic disciplinæ operam impenderit. Et ut ejusdem artis professores, qui in ea præcelluerunt, leviter transeamus; fuerunt sane inter ipsos Grammaticos viri doctissimi, ut Iginus multi nominis Romæ Grammaticus, Didymus, quem Macrobius omnibus Grammaticis, quique sint, aut fuerint, magna audacia præponere non dubitavit; Antonius Empho, cujus scholam Cicero post labores fori frequentabat; Nigidius Figulus, quem Gellius arbitratur juxta M. Varronem omnium doctissimum; Valerius Probus sua ætate scientia præstantissimus; Cornutus, Anneus, Castellius, Terentius, Scarus temporibus Hadriani, de quibus & Gellius ipse mentionem fecit. Fides etiam Optatus tempore ejusdem Gellii multi nominis grammaticus fuit. Prætereo etiam minus antiquos, ut Donatum, Servium, Diomedem, Priscianum, Victorinum, viros non minus rethores & philosophos, quam grammaticos. Sed hos velut ejus artis professores facile transeo, & ad alios venio. Quid non etiam Favorinus temporibus Gellii philosophus clarus de grammatica, Gellio referente, multa eruditione sæpe differebat? Nonne etiam longe ante eum Aristoteles, omnium philosophorum princeps, Theodetesque, ut testis est Quintilianus, ex Stoicorum secta, ut Priscianus ipse ostendit, de hac facultate acri cura & diligentia plura scripsere? Porphirius etiam eximius philosophus in Homerum commentaria edidit, quæ usque in hac tempora durant; & in quibus non solum altissimum Poetæ sensum, & vocabula quæque explanat, sed & minutissimas grammaticæ quæstiones absolvit. At hi, ut dices, Græci fuerunt philosophi: fateor id quidem; sed non minus nostri & philosophi, & oratores, summique duces facultatem hanc necessariam judicaverunt, & de ea acri cura & diligentia aut differuerunt, aut scripta posteris summa cum laude reliquerunt. Et Ciceronem inspicimus primum, qui linguæ nostræ absque alicujus dubitatione princeps fuit. Quod idem artis hujus, ut dixit Quintilianus, diligentissimus fuerit, & in filio, ut ex epistolis apparet, recte loquendi, hoc est & scribendi, asper

quoque exactor & corrector extiterit. Aut vim C. Casaris editi fregerunt de analogia libri? Aut ideo minus Messalla nitidus, quia quosdam totos libellos non verbis modo singulis, sed etiam litteris dedit? Quid etiam de Marco Varrone dicemus? An admirandæ suæ doctrinæ derogavit, quod minutissimas quæstiones in hac arte magno volumine contrectavit? Quid de C. Basso duce nobilissimo, & scientia præstantissimo, nisi laudes dicere possumus? & tamen plures libros de origine vocabulorum, teste Gellio, & aliis nonnullis, multa cum gloria scripsit. Nonne etiam Plinius sua ætate doctissimus in naturali historia de grammatica libros scripsisse gloriatur? Cujus dicta Priscianus nonnumquam inducit, & nos illorum fragmenta quædam pretiosissima comperimus. Quod si tot tantique Auctores de hac materia scripserunt, in qua tu illis dumtaxat cognitione es comparandus; non dedignaberis meum tibi de Grammatica opus inscribi; nec poterunt ulli tuam excellentiam verbis malivolis lædere, si grammaticæ libros colueris, & de illis æstimationem non parvam feceris, atque in tua bibliotheca locandos illos curaveris. Nam grammatica ipsa, Quintiliano teste, necessaria est pueris, jucunda senibus, dulcis secretorum comes, & quæ vel sola plus habet operis, quam ostentationis. Itaque primum de litterarum inventionè, numeroque & figura, ac nomine pertractabimus. Deinde cujusque nostræ litteræ per ordinem potestatem, & in alias litteras tam in dictionibus græcis ad nos pertinentibus, quam latinis mutationes explicabimus. Post hæc vero de ordinatione litterarum invicem tam vocalium quam consonantium, & tam in eadem syllaba quam diversa dicemus. Ultimo particularium dictionum orthographiam suis litteris ordinabimus; & quam brevissime dabitur, ea narrabuntur, quæ ad earundem declarationem facere putabimus.

Accepimusque hæc primum ex fragmentis decem librorum Papyriani, quos de orthographia scripsit. Ex quatuor libris Plinii de arte grammatica. Ex unico libro Rhemii grammatici de potestate litterarum. Ex unico Grylli de accentibus ad Virgilium, cujus parva fragmenta comperimus. Ex Capro. Ex Diomede de octo partibus orationis. Ex Probo doctissimo grammatico. Ex Quintiliano viro summo. Ex Varrone de lingua latina. Ex Aulo Gellio. Ex Donato, Servio, Prisciano, Victorino, Sergio, ex pluribus aliis latinis grammaticis, græcisque minoris auctoritatis, cum antiquorum grammaticorum libros amiserint. Reperi tamen Herodiani fragmenta quædam de orthographia, & ejusdem libros integros quatuor de constructione. Ex glossulis etiam Aristarchi super Homerum & Hesiodum. Quin & ex Porphirio super Homerum plura annotavimus. Quæ vero ad historiam faciunt, ex Virgilio, Ovidio, Homero, Hesiodo, Livio, Plinio, Justino, Herodoto, Thucydide, Appiano, Diodoro Siculo, multisque aliis approbatis auctoribus & græcis & latinis, quos suis locis commode inducemus.